

**PRIORITY STRATEGIC PROSPECTS FOR MODERNIZING
THE NATIONAL CAPITAL MARKET, INTEGRATING
INNOVATIVE FINANCIAL TECHNOLOGIES, AND
ENHANCING INVESTMENT ATTRACTIVENESS IN THE
CONTEXT OF ACCELERATING GLOBAL DIGITAL
TRANSFORMATION PROCESSES**

REPUBLICAN ONLINE SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
COLLECTION OF CONFERENCE MATERIALS

April 30, 2026

**“GLOBAL RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI
JADALLASHUVI SHAROITIDA MILLIY KAPITAL BOZORINI
MODERNIZATSIYA QILISH, INNOVATSION MOLIVAVIY
TEKNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH HAMDA
INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING
USTUVOR STRATEGIK ISTIQBOLLARI”**

**“PRIORITY STRATEGIC PROSPECTS FOR MODERNIZING
THE NATIONAL CAPITAL MARKET, INTEGRATING
INNOVATIVE FINANCIAL TECHNOLOGIES, AND
ENHANCING INVESTMENT ATTRACTIVENESS IN THE
CONTEXT OF ACCELERATING GLOBAL DIGITAL
TRANSFORMATION PROCESSES”**

**“ПРИОРИТЕТНЫЕ СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ
МОДЕРНИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО РЫНКА
КАПИТАЛА, ИНТЕГРАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ
ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ПОВЫШЕНИЯ
ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ В
УСЛОВИЯХ УСКОРЕНИЯ ПРОЦЕССОВ ГЛОБАЛЬНОЙ
ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ”**

**mavzusidagi respublika online ilmiy-
amaliy konferensiya**

MATERIALLARI TO‘PLAMI

2026 - YIL 30 APREL

Toshkent-2026

«Global raqamli transformatsiya jarayonlari jadallashuvi sharoitida milliy kapital bozorini modernizatsiya qilish, innovatsion moliyaviy texnologiyalarni integratsiyalash hamda investitsion jozibadorlikni oshirishning ustuvor strategik istiqbollari» mavzusida respublika miqyosda o'tkazilgan ilmiy-amaliy online anjuman materiallari to'plami – T.: ITFAJ., 2026. – 360 b.

Ilmiy-amaliy konferensiya to'plamida xorijdagi va mamlakatimizdagi yirik iqtisodchi-olimlari, tajribali amaliyotchilari, oliy o'quv yurtlarining professor-o'qituvchilari, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining yetakchi ilmiy xodimlari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar va talabalarning ilmiy tadqiqot ishlari natijalari va ilmiy ma'ruza tezislari mujassamlashgan.

Ushbu nashrda keltirilgan barcha ma'lumotlar va fikr-mulohazalar mualliflarga tegishli bo'lib, tahrir hay'ati a'zolarining fikriga mos kelmasligi mumkin. Nashrda keltirilgan raqamlar, statistik ma'lumotlar, fikr-mulohazalar uchun mualliflar mas'ul hisoblanadi.

UO'K : 336.76.12
ISBN 978-9910-000-6-0
ITFAJ, 2026

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA GAROV TA'MINOTI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH

Raxmanov Farxod Valiyevich

Toshkent amaliy fanlar universiteti magistranti

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi moliya-kredit munosabatlarining institutsional va texnologik asoslarini qayta shakllantirib, tijorat banklarida kredit risklarini boshqarish, qarz oluvchilarning to'lov qobiliyatini baholash hamda kreditlarning qaytarilishini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirishni talab etmoqda. Xususan, kredit operatsiyalarida garov ta'minoti bank aktivlarining himoyalanganlik darajasini oshiruvchi, ehtimoliy kredit yo'qotishlarini cheklovchi va moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim iqtisodiy vosita hisoblanadi. An'anaviy garov amaliyotida mulkning bozor qiymatini aniqlash, huquqiy maqomini tekshirish, baholash natijalarining ishonchliligini ta'minlash hamda garov predmetining holatini muntazam nazorat qilish bilan bog'liq jarayonlar ko'pincha ko'p vaqt va ma'muriy xarajatlarni talab qiladi. Mazkur holat kredit ajratish muddatlarining uzayishiga, axborot assimetriyasining kuchayishiga va garov qiymati bilan bog'liq noaniqliklarning ortishiga sabab bo'lishi mumkin. Raqamli texnologiyalar, jumladan, katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, sun'iy intellekt, masofaviy identifikatsiya, elektron hujjat aylanishi va avtomatlashtirilgan baholash tizimlaridan foydalanish ushbu cheklovlarni kamaytirish uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, raqamlashtirish garov obyektlari to'g'risidagi ma'lumotlarning dolzarbligi, axborot tizimlari o'rtasidagi integratsiya, kiberxavfsizlik va elektron ma'lumotlarning huquqiy ishonchliligiga doir talablarni ham kuchaytirmoqda. Binobarin, tijorat banklarida garov ta'minotini boshqarish amaliyotini takomillashtirish faqat texnologik vositalarni joriy etish bilan cheklanmasdan, baholash, huquqiy verifikatsiya, monitoring va risklarni boshqarish bosqichlarini yagona raqamli tizimga birlashtirishni taqozo etadi.

Mazkur yo'nalishning xalqaro ahamiyati moliyaviy xizmatlar qamrovini kengaytirish, kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash va moliyaviy institutlar faoliyatining barqarorligini ta'minlash bilan chambarchas bog'liqdir. Jahon banki tomonidan yuritiladigan Global Findex tadqiqotlari aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini baholashda raqamli to'lovlar, hisobvaraqlar va moliyaviy inklyuziya ko'rsatkichlarining ahamiyatini namoyon etadi[1], biroq mazkur ko'rsatkichlar garov ta'minotining raqamlashtirilganlik darajasini bevosita ifodalamaydi. Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan ilgari surilgan moliyaviy barqarorlik yondashuvlari nuqtayi nazaridan qaralganda, kredit risklarini o'z vaqtida aniqlash va ularni samarali boshqarish bank tizimining barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi[2]. Raqamli ma'lumotlar bazalari va avtomatlashtirilgan tahlil vositalari garov predmetining boshlang'ich qiymatini aniqlash bilan bir qatorda, uning bozor narxidagi o'zgarishlarni kuzatish, likvidlik darajasini baholash va kreditning ta'minlanganlik koeffitsiyentini qayta hisoblash imkoniyatlarini ham kengaytiradi. Xorijiy bank amaliyotida ko'chmas mulk, transport vositalari, uskunalar va boshqa aktivlar to'g'risidagi ma'lumotlarni elektron reyestrlar bilan solishtirish garov

huquqini tekshirish jarayonini tezlashtirishga yordam berishi mumkin. Biroq turli mamlakatlarda mulk huquqi, garovni ro'yxatdan o'tkazish, baholash standartlari va ma'lumotlardan foydalanish tartiblarining farqlanishi ushbu texnologiyalarni milliy institutsional muhitga moslashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Shu sababli xalqaro tajribani o'rganishda faqat texnologik yechimlarni emas, balki ularning huquqiy ta'minoti, iqtisodiy samaradorligi va kredit risklariga ta'sirini ham kompleks ravishda baholash muhimdir.

O'zbekiston sharoitida mazkur masalaning amaliy ahamiyati tijorat banklari kredit portfeli sifatini oshirish, garov obyektlari to'g'risidagi axborotlarning ishonchlilikini ta'minlash va kreditlash jarayonidagi operatsion xarajatlarni qisqartirish vazifalari bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tizimida faoliyat yurituvchi Garov reyestri qarzidorlar mol-mulki bo'yicha kreditorlarning huquqlari va tegishli cheklovlar haqidagi ma'lumotlarni yagona axborot bazasida qayd etish hamda ulardan elektron shaklda foydalanish imkonini beradi[3]. Bundan tashqari, 2026-yil 10-martdagi Vazirlar Mahkamasining 94-son qarori bilan garov reyestrini yuritish, unga yozuvlar kiritish, ma'lumotlarni izlash va ko'chirmalar olish tartiblariga oid qoidalar takomillashtirilgani mamlakatda garov munosabatlarini raqamli boshqarishning institutsional asoslari rivojlanayotganini ko'rsatadi[4]. Shunga qaramay, garov reyestrining mavjudligi garov qiymatini avtomatik aniqlash, aktivlarning likvidligini real vaqt rejimida baholash yoki kredit risklarini to'liq prognozlash masalalari hal etilganini anglatmaydi, chunki ushbu vazifalar qo'shimcha ma'lumotlar manbalari, baholash algoritmlari va bankning ichki risk-menejment tizimi bilan uzviy integratsiyani talab qiladi. Ayniqsa, ko'chmas mulk, transport vositalari, ishlab chiqarish uskunalari va aylanma aktivlar qiymatining bozor kon'yunkturasiga bog'liq holda o'zgarishi garovning kredit muddati davomida yetarliligini muntazam qayta baholash zaruratini kuchaytiradi. Shu nuqtayi nazardan, garov obyektining dastlabki qiymati, ehtimoliy realizatsiya qiymati, sotish muddati, huquqiy cheklovlari va bozor narxlaridagi o'zgarishlarni birgalikda hisobga oladigan raqamli baholash mexanizmini shakllantirish muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Mazkur mexanizm bankning kredit siyosati bilan uyg'unlashtirilganda, garovga ortiqcha tayanishning oldini olish, qarz oluvchining pul oqimlarini mustaqil baholash va muammoli kreditlarning yuzaga kelish ehtimolini pasaytirishga ko'maklashishi mumkin.

Tadqiqot mavzusining ilmiy muammosi tijorat banklarida garov ta'minotini baholash va boshqarishning an'anaviy usullarini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish, bunda texnologik imkoniyatlar bilan prudensial nazorat, huquqiy ishonchlilik va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashdan iboratdir. Tadqiqotning asosiy maqsadi raqamli texnologiyalardan foydalanish asosida tijorat banklarida garov ta'minotini shakllantirish, baholash, ro'yxatdan o'tkazish va monitoring qilish jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy taklif hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun garov ta'minotining iqtisodiy mohiyati va bank kreditlash tizimidagi funksiyalarini nazariy jihatdan o'rganish, mavjud baholash amaliyotining kamchiliklarini aniqlash, xorijiy tajribani qiyosiy tahlil qilish hamda raqamli boshqaruv mexanizmlarining samaradorligini baholash vazifalari belgilanishi lozim. Tadqiqotning metodologik

asosini tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik usullar, ko'rsatkichlar dinamikasini o'rganish, risklarni baholash va iqtisodiy modellashtirish usullari tashkil etishi mumkin. Kutilayotgan ilmiy natija garov obyektining qiymati va likvidligini, bozor o'zgaruvchanligini, realizatsiya xarajatlarini hamda axborotlarning ishonchliligini birgalikda hisobga oluvchi integratsiyalashgan baholash yondashuvini ishlab chiqish bilan bog'liq. Amaliy jihatdan esa garov ma'lumotlarini elektron tekshirish, baholash natijalarini avtomatlashtirilgan tarzda yangilash va garov qiymatining kredit qoldig'iga nisbatan o'zgarishi bo'yicha erta ogohlantirish indikatorlarini joriy etish banklarning kredit risklarini boshqarish imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Natijada tadqiqot tijorat banklarida garov ta'minotini boshqarishning shaffofligi va tezkorligini oshirish, qarorlar qabul qilish sifatini yaxshilash hamda raqamli moliyaviy infratuzilma bilan kredit risk-menejmenti o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xalqaro bank nazorati amaliyotida garov ta'minotining kredit risklarini kamaytirishdagi o'rni Bazel qo'mitasining kredit risklarini boshqarish va kapital yetarliligiga oid standartlarida ham muhim o'rin tutadi. Xususan, Basel Committee on Banking Supervision tomonidan ishlab chiqilgan Bazel III standartlari doirasida kredit riskini baholashda ta'minotning turi, huquqiy maqomi, qiymati va riskni kamaytirish vositasi sifatida tan olinishi bilan bog'liq talablar belgilangan[7]. Ushbu yondashuv garov qiymatini qarz majburiyatining nominal miqdori bilan oddiy taqqoslashdan ko'ra, aktivning sifat xususiyatlari, bozor o'zgaruvchanligi va ehtimoliy yo'qotishlar bilan bog'liq omillarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi[5]. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi mazkur baholash jarayoniga bozor ma'lumotlarini avtomatik yig'ish, narxlar dinamikasini statistik tahlil qilish va garov qiymatining pasayishiga doir ogohlantirishlarni shakllantirish imkoniyatlarini olib kirmoqda. Biroq algoritmik baholash natijalarining ishonchliligi ma'lumotlar sifati, modelning tegishli aktivlar bo'yicha kalibrlanganligi va inson nazorati mexanizmlariga bog'liq bo'lib, raqamli model professional baholash hamda huquqiy tekshiruvning o'rnini barcha holatlarda to'liq bosa olmaydi. Shu sababli xalqaro prudensial yondashuvlarni raqamli garov boshqaruvi bilan uyg'unlashtirishda model riskini nazorat qilish, ma'lumotlarning kelib chiqishini tasdiqlash va baholash natijalarini davriy tekshirish muhim metodologik talablar sifatida qaralishi lozim.

Umuman olganda, mavjud nazariy va institutsional yondashuvlarning qiyosiy tahlili garov ta'minotini boshqarishda uchta o'zaro bog'liq yo'nalish — iqtisodiy baholash, huquqiy verifikatsiya va raqamli monitoring — birgalikda rivojlantirilishi kerakligini ko'rsatadi[6]. An'anaviy baholash usullari aktivning joriy qiymatini aniqlashga yo'naltirilgan bo'lsa, raqamli yondashuv ushbu qiymatning vaqt davomida o'zgarishini kuzatish va kredit riskiga ta'sirini baholash imkonini beradi. Shunga qaramay, raqamli platformalardan foydalanishning o'zi kredit yo'qotishlarini avtomatik ravishda kamaytirmaydi, chunki yakuniy natija ma'lumotlar to'liqligi, baholash algoritmlarining aniqligi, garovni undirish tartiblari va bankning ichki nazorat tizimiga bog'liq. Shu munosabat bilan, mazkur tadqiqotning ilmiy yo'nalishi garov ta'minotini statik ko'rsatkichlar asosida baholashdan uning qiymati, likvidligi va huquqiy holatini muntazam yangilab boruvchi integratsiyalashgan boshqaruv modeliga o'tish zarurati bilan belgilanadi.

Tijorat banklarida garov ta'minotini boshqarish samaradorligi garov obyektining boshlang'ich qiymatini to'g'ri aniqlash bilangina emas, balki kredit shartnomasi amal qiladigan davr mobaynida uning qiymati, likvidligi va huquqiy maqomidagi o'zgarishlarni o'z vaqtida aniqlash bilan ham belgilanadi. An'anaviy amaliyotda garov qiymatini qayta baholash ko'pincha belgilangan davriylik yoki muayyan hodisa yuz berganidan keyin amalga oshirilishi mumkin, raqamli boshqaruv esa mavjud bozor axborotlarini muntazam kuzatish va xavfli o'zgarishlarni oldindan aniqlash imkoniyatini kengaytiradi. Shu bilan birga, barcha turdagi aktivlarni bir xil algoritm yordamida baholash maqsadga muvofiq emas, chunki ko'chmas mulk, transport vositalari, ishlab chiqarish uskunalari va tovar zaxiralari narx shakllanishi, eskirish darajasi hamda realizatsiya muddati bo'yicha bir-biridan farq qiladi. Demak, raqamli garov boshqaruvi aktivlar tasnifi, ma'lumotlar manbalari va tegishli baholash metodlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi lozim.

1-jadval

Tijorat banklarida garov ta'minotini raqamli boshqarishning asosiy yo'nalishlari

Yo'nalish	An'anaviy amaliyotdagi muammo	Raqamli yechim	Kutilayotgan iqtisodiy samara
Garov obyektini identifikatsiya qilish	Ma'lumotlarni turli hujjatlardan qo'lda tekshirish	Elektron ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya	Tekshiruv vaqtini qisqartirish
Huquqiy verifikatsiya	Cheklovlar va oldingi garovlar haqidagi ma'lumotlarni solishtirish murakkabligi	Elektron reyestrlar orqali tekshirish va raqamli qaydlar	Huquqiy noaniqlikni kamaytirish
Garov qiymatini baholash	Baholash natijalarining vaqt o'tishi bilan eskirishi	Bozor ma'lumotlari va avtomatlashtirilgan tahlil	Qiymatni o'z vaqtida qayta ko'rib chiqish
Likvidlikni aniqlash	Realizatsiya muddati va xarajatlarining yetarli hisobga olinmasligi	Aktiv turiga mos likvidlik indikatorlari	Ehtimoliy yo'qotishlarni aniqroq baholash
Garov monitoringi	Garov qiymatidagi o'zgarishlarni kech aniqlash	Avtomatik ogohlantirish va monitoring paneli	Risklarga tezkor javob berish
Kredit qarorini qo'llab-quvvatlash	Ma'lumotlarning tarqoqligi va qo'lda tahlil qilish	Integratsiyalashgan risk tahlili	Qarorlar sifatini oshirish

Manba: muallif ishlanmasi.

Jadvalda keltirilgan yo'nalishlar garov ta'minotini boshqarishning alohida bosqichlarini yagona raqamli muhitda birlashtirish imkoniyatlarini aks ettiradi. Xususan, elektron reyestrlar orqali huquqiy tekshiruvni tashkil etish garovga qo'yilgan aktiv bo'yicha mavjud cheklovlarni aniqlashga yordam bersa, bozor ma'lumotlari bilan integratsiya qilingan baholash mexanizmi aktiv qiymatining o'zgarishini muntazam kuzatish imkonini beradi. Bunda ma'lumotlar bazasidan olingan natijalar avtomatik ravishda yakuniy huquqiy xulosa sifatida qabul qilinmasligi, balki tegishli reyestr ma'lumotlari va qonunchilik talablariga muvofiq tekshirilishi zarur. Garov qiymatining pasayishi aniqlanganda esa bankning ichki kredit siyosatida belgilangan mezonlar asosida qayta baholash, qo'shimcha ta'minot talab qilish yoki kredit riskini qayta ko'rib chiqish jarayoni ishga tushirilishi mumkin.

Raqamli garov boshqaruvinin muhim tarkibiy qismi garov qiymatini kreditning joriy qoldig'i bilan taqqoslash va ta'minlanganlik darajasini dinamik baholashdan iborat. Bunda garovning nominal bahosi bilan bir qatorda, uning ehtimoliy

realizatsiya qiymati, sotish xarajatlari va bozor sharoitida sotilish tezligi ham hisobga olinishi kerak. Chunki yuqori baholangan aktivni qisqa muddatda bozor qiymatiga yaqin narxda sotish imkoni cheklangan bo'lsa, uning kredit riskini kamaytirishdagi amaliy samarasi nominal qiymatidan past bo'lishi mumkin. Shu sababli garovning riskka moslashtirilgan qiymatini aniqlash va ushbu ko'rsatkichni kredit qoldig'i bilan muntazam solishtirish bank risk-menejmentining muhim vositasi sifatida taklif etiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining garov ta'minoti amaliyotini takomillashtirish kredit risklarini kamaytirish, kreditlash jarayonlarining operatsion samaradorligini oshirish va bank aktivlarini himoya qilishga qaratilgan kompleks yondashuvni talab etadi. Tadqiqot doirasida garov obyektini identifikatsiya qilish, huquqiy tekshirish, riskka moslashtirilgan qiymatini aniqlash va monitoring qilish bosqichlarini yagona raqamli boshqaruv mexanizmiga birlashtirish taklif etildi. Garovning riskka moslashtirilgan qiymatini bozor qiymati, ehtimoliy narx pasayishi va realizatsiya xarajatlarini hisobga olgan holda aniqlash banklarga garov ta'minotining iqtisodiy samaradorligini chuqurroq baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, garov bilan ta'minlanganlik koeffitsiyentini muntazam kuzatish kredit qoldig'i va garov qiymati o'rtasidagi nomutanosibliklarni erta aniqlashga xizmat qilishi mumkin, biroq bu ko'rsatkich qarz oluvchining pul oqimlari va to'lov qobiliyatini baholash bilan birgalikda qo'llanilishi lozim. Amaliy taklif sifatida tijorat banklarida elektron reyestrlar, bozor ma'lumotlari va ichki kredit axborot tizimlarini integratsiyalash, aktivlar turlari bo'yicha differensial baholash algoritmlarini ishlab chiqish hamda garov qiymati pasayishiga doir avtomatik ogohlantirish mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Bank. The Global Findex Database 2025: Connectivity and Financial Inclusion in the Digital Economy. Washington, DC: World Bank, 2025.
2. Basel Committee on Banking Supervision. General Credit Risk Management. Basel: Bank for International Settlements, 2025; Basel Consolidated Guidelines, 2026.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. "Garov reyestri" mas'uliyati cheklangan jamiyati: vazifalari va funksiyalari.
4. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Procedures in the Economy and Finance System Improved Under Resolution No. 94 of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan. 24.07.2026.
5. Bernanke B. S., Gertler M. Agency Costs, Net Worth, and Business Fluctuations // The American Economic Review. – 1989. – Vol. 79, No. 1. – P. 14
6. de Soto H. The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else. – New York: Basic Books, 2000.
7. Basel Committee on Banking Supervision. Basel Framework. – Bank for International Settlements. –
8. World Bank. The Global Findex Database 2025. – Washington, DC: World Bank.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Garov reyestri.